

K E L T A I N E N K I R J A S T O

James Joyce

O D Y S S E U S

K E L T A I N E N K I R J A S T O

Odysseus

JAMES JOYCE:

Taiteilijan omakuva nuoruuden vuosilta
(1916, suom. 1946)

Odysseus (1922, suom. 1964)

Dublinilaisia (1914, suom. 1965)

JAMES JOYCE

Odysseus

Suomentanut
PENTTI SAARIKOSKI

TAMMI
HELSINKI

Englanninkielinen alkuteos *Ulysses* ilmestyi Pariisissa 1922.
Ensimmäinen suomenkielinen painos ilmestyi 1964.

Suomenkielinen laitos © Pentti Saarikoski ja Tammi

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä

ISBN 978-952-04-6120-1

Painettu EU:ssa

I

Komea, pulska Buck Mulligan tuli portaidenpäästä kädessään vaahdokekkipi, jonka päälle peili ja partaveitsi oli asetettu ristiin. Keltainen, vyöttämätön aamutakki kohoili hänen takanaan lauhassa aamun ilmassa. Hän piti kuppia korkealla ja messusi:

— *Introibo ad altare Dei.*

Hän pysähtyi, tirkisti pimeisiin kierreportaisiin ja huusi karkeasti:

— Tule ylös, Kinch. Tule ylös, hirvittävä jesuiitta.

Arvokkaasti hän astui eteenpäin ja nousi pyöreälle tykinjalustalle. Hän teki täyden käännöksen ja siunasi vakavasti kolmeen kertaan tornin, ympäröivän maaseudun ja heräävät vuoret. Sitten, kun hän huomasi Stephen Dedaluksen, hän kumartui tätä kohden ja teki nopeita ristejä ilmaan, kurluttaen kurkkuaan ja puistaen päätään. Vastahakoinen ja uninen Stephen Dedalus nojasi kyynärpänsä porraskaiteen yläpähän ja katsoi kylmästi noita puistavia kurluttavia kasvoja jotka siunasivat häntä, pitkulaista hevosennaamaa, vaaleaa tonsuuritonta tukkaa, kalvaan tammen läikkeitä ja väristä.

Buck Mulligan kurkisti nopeasti peilin alle ja sitten peitti kupin vikkellästi.

— Takaisin kasarmiin, hän sanoi ankarasti.

Hän lisäsi saarnamiehen äänellä:

— Sillä tämä, ystävät rakkaat, on todellinen Herran Pyhä Ehtoolinen: ruumis ja sielu ja verta ja rapaa. Hidasta musiikkia, saako pyytää. Sulkekaa silmänne, hyvät herrat. Hetkinen. Reistailevat vähän nuo valkoiset verisolut. Hiljaa kaikki.

Hän katsoi vinoon ylöspäin ja päästi pitkän matalan kutsuvihellyksen, sitten hän taukosi ja oli pelkkänä haltioituneena korvana, ja hänen tasaisissa valkoisissa hampaissaan siellä täällä välkkyi kultaista paikkoja. Khrysostomos. Kaksi kovaa kimeää vihellystä vastasi hiljaisuuden läpi.

— Kiitos, vanha veikko, hän huusi reippaasti. — Se riitti. Käännä virta pois päältä, viitsitkö?

Hän hypähti alas tykinjalustalta, katsoi vakavasti tarkasteliijaansa ja keräili takkinsa väljiä laskoksia jalkojensa ympärille. Pulleat varjoiset kasvot ja muikea munanmuotoinen leuka toivat mieleen prelaatin, taiteiden suosijan keskiajalta. Hyväntahtoinen hymy levisi rauhallisesti hänen huulilleen.

— Hyvä pila sekin, hän sanoi iloisesti. — Sinun järjetön nimesi, muinaiskreikkalainen.

Hän osoitti sormellaan ystävällisen hännästä ja meni rintavarustukselle, nauraan itseksensä. Stephen Dedalus nousi ylös, seurasi häntä väsyneesti puoliväliin ja istui tykinjalustan reunalle, katsellen häntä yhä kun hän asetteli peilinsä rintavarustuksen päälle, kastoi harjaa kuppiin ja saippuoi posket ja kaulan.

Buck Mulliganin hilpeä ääni jatkoi.

— Minun nimeni on järjetön myöskin: Malachi Mulligan, kaksi daktyyliä. Mutta siinä on helleeninen kaiku, eikös ole? Sipsuttelevainen ja aurinkoinen kuin pukki itse. Meidän täytyy mennä Ateenaan. Tuletko, jos saan tädin vippaamaan parikymppiä?

Hän pani harjan pois, nauroi makeasti, huusi:

— Tuleeko hän? Aliravittu jesuiitta.

Hän lopetti ja alkoi ajella huolellisesti.

— Kuule, Mulligan, Stephen sanoi rauhallisesti.

— Niin, kultaseni?

— Miten kauan Haines aikoo asua tässä tornissa?

Buck Mulligan käänsi ajellun posken oikean olkapäänsä yli.

— Jeesus, eikö hän olekin kamala? hän sanoi vilpittömästi. — Paksupäinen anglosaksi. Hänen mielestään sinä et ole gentlemani. Nuo peijakkaan englantilaiset. Ratkeavat rahaan ja vatsavai-voihin. Koska hän tulee Oxfordista. Kuule Dedalus, sinulla on oikea Oxfordin tyyli. Hän ei pääse sinusta selville. Kyllä se nimi minkä minä sinulle annoin on paras: Kinch, veitsenterä.

Hän ajoi varovaisesti leukaansa.

— Hän houri koko yön jostain mustasta pantterista, Stephen sanoi. — Missä hänen kiväärinlipaansa on?

— Poloinen mielipuoli, Mulligan sanoi. — Pelkäsitkö sinä?

— Kyllä, Stephen sanoi painokkaasti ja yhä enemmän peloisaan. — Täällä pimeydessä tuntemattoman miehen kanssa joka houri ja valittaa itseksensä jotain mustan pantterin ampumisesta. Sinä olet pelastanut ihmisiä hukkumasta. Mutta minä en ole mikään sankari. Jos hän jää tänne niin minä lähden.

Buck Mulligan rypisti kulmiaan katsellessaan vaahtoa partaveitsensä terässä. Hän hyppäsi alas korkealta istumapaikaltaan ja alkoi nopeasti kaivella housuntaskujaan.

— Saamari, hän murautti.

Hän tuli tykinjalustan luokse, pisti käden Stephenin rintataskuun ja sanoi:

— Lainaa meille räkärättiäsi että voin pyyhkiä partaveitseni.

Stephen salli hänen vetää esiin likaisen rypyisen nenäliinan ja riiputtaa sitä kulumasta. Buck Mulligan pyyhki partaveitsen terän siististi. Sitten hän tarkasteli nenäliinaa ja sanoi:

— Bardin räkärätti. Uusi värinyanssi meidän irlantilaisille runoilijoillemme: räänvihreä. Sen voi melkein maistaa, vai mitä?

Hän nousi taas rintavarustukselle ja katseli Dublinin lahden yli, hänen helakka tammenvaalea tukkansa kohoili vähän.

— Jumala, hän sanoi rauhallisesti. — Eikö meri olekin niin kuin Algy sanoo: harmaa äiti armas? Räänvihreä meri. Kivespussiakiristävä meri. *Epi oinopa ponton*. Voi Dedalus, kreikkalaiset. Minun täytyy opettaa sinulle. Sinun täytyy lukea niitä alkukielellä. *Thalatta! Thalatta!* Hän on meidän suuri armas äitimme. Tule katsomaan.

Stephen nousi ja meni rintavarustukselle. Hän nojasi siihen ja katseli vettä ja postilaivaa joka lähti Kingstownin sataman suusta.

— Meidän mahtava äitimme, Buck Mulligan sanoi.

Hän käänsi äkkiä suuret tutkivat silmänsä merestä Stephenin kasvoihin.

— Täti on sitä mieltä että sinä tapoit äitisi, hän sanoi. — Sen takia hän ei halua että minä olisin missään tekemisissä sinun kansasi.

— Joku hänet tappoi, Stephen sanoi synkästi.

— Olisit jumalauta voinut polvistua, Kinch, kun kuoleva äitisi pyysi sinua, Buck Mulligan sanoi. — Minä olen yhtä paljon pakana kuin sinäkin. Mutta kun ajattelee että äitisi pyysi sinua viimeisillä voimillaan polvistumaan ja rukoilemaan hänen puolestaan. Ja sinä kieltäydyit. Sinussa on jotakin häijyä...

Hän keskeytti ja saippuoi uudestaan kevyesti toisen poskensa. Suvaitsevainen hymy kiversi hänen huulensa.

— Mutta mainio komeljanttari, hän mumisi itsekseen. — Kinch, maa mainioin komeljanttari.

Hän ajoi tasaisesti ja huolellisesti, ääneti, totisesti.

Stephen nojasi kyynärpäätään rosoiseen graniittiin, painoi päänsä kämmenen varaan ja katseli kiiltäväksi kuluneen mustan takinhihansa resuista päärmettä. Tuska, joka ei vielä ollut rakkauden tuskaa, raateli hänen sydäntään. Äänettömästi, unessa äiti oli tullut hänen luokseen kuolemansa jälkeen, kuihtunut ruumis väljissä ruskeissa käärinliinoissaan, vahalta ja ruusupuulta tuoksuvana, hengitys, joka mykkänä ja syyttävänä painui hänen puoleensa, tuoksui heikosti kostealle tuhkalle. Nukkavierun hihansuun yli hän näki meren

jota hyvinravittu ääni hänen vierellään oli tervehtinyt suurena armaana äitinä. Lahden ja taivaanrannan kehässä aaltoili samea vihreä nestemassa. Valkoinen posliinikuppi oli ollut hänen kuolinvuoteensa vierellä ja siinä oli ollut vihreää sitkeää sappea jota hän äänekkäissä vaikertavissa oksennuskohtauksissa oli lohkonut mätänevästä mak-sastaan.

Buck Mulligan pyyhki partaveistään.

— Voi sinua, piruparka, hän sanoi ystävällisellä äänellä. — Minun täytyy antaa sinulle paita ja muutama räkärätti. Millaiset ne käytetyt housut ovat?

— Sopivat, Stephen vastasi.

Buck Mulligan kävi käsiksi alaleuan kaarteeseen.

— Hyvä pila sekin, hän sanoi tyytyväisenä, — ei sitä tiedä miten tarkkaan ne on käytetty. Herra ties minkä kuppatautisen entiset ne ovat. Minulla on hienot kapearaitaiset, harmaat. Sinä näyttäisit tyrmeävältä niissä. En minä pelleile, Kinch. Olet helvetin hyvän näköinen kun olet puettu.

— Kiitos, Stephen sanoi. — Minä en voi pitää niitä jos ne ovat harmaat.

— Hän ei voi pitää niitä, Buck Mulligan sanoi peilikuvaleen. — Etiketti on etiketti. Hän tappaa äitinsä mutta hän ei voi pitää harmaita housuja.

Hän taittoi partaveitsensä huolellisesti ja tunnusteli sileää ihoa sormenpäillä hivellen.

Stephen käänsi katseensa merestä pulleisiin kasvoihin ja savunsiniisiin vilkkaisiin silmiin.

— Se kaveri jonka kanssa minä olin Shipissä eilen illalla, sanoi Buck Mulligan, — sanoo että sinulla on paralytisgeneralisprogressiva. Hän on Dorkiksella Conolly Normanin kanssa. Aivokuppa.

Hän pyöräytti peiliä ilmassa puolimpyrän väläyttääkseen uutisen maailmalle auringonvalossa joka nyt säteili merellä. Hänen kiverät ajellut huulensa nauroivat, ja hänen valkoisina välkkyvien hampaidensa reunat. Nauru tarttui koko hänen väkevään hyvära-kenteiseen ruhoonsa.

— Katso itseäsi, hän sanoi, — hirvittävä bardi.

Stephen kumartui eteenpäin tukka pystyssä ja tirkisti mutkittele-van särön halkaisemaan peiliin, jota hänelle pideltiin. Niin kuin hän ja muut minut näkevät. Kuka minulle valitsi nämä kasvot? Tämän koiranruumiin syöpäläisistä puhdistettavaksi. Sekin kysyy sitä minulta.

— Minä pihistin sen piian huoneesta, Buck Mulligan sanoi. — Se on oikein sille. Täti pitää aina rumia palvelijoita Malachin takia. Älä johdata häntä kiusaukseen. Ja hänen nimensä on Ursula.

Hän nauroi taas ja otti peilin pois Stephenin tirkistävien silmien edestä.

— Calibanin raivo kun hän ei näe kasvojaan peilistä, hän sanoi.
— Jos Wilde vain olisi elossa ja näkisi sinut.

Stephen vetäytyi taaksepäin, osoitti sormellaan ja sanoi katkerasti:

— Se on irlantilaisen taiteen symboli. Palvelijan rikkinäinen peili.

Buck Mulligan pisti äkkiä kätensä Stephenin kainaloon ja käveli hänen kanssaan tornissa ympäri, partaveitsen ja peilin kalistessa taskussa johon hän oli pistänyt ne.

— Ei ole reilua kiusoitella sinua sillä lailla, Kinch, eihän? hän sanoi ystävällisesti. — Jumala tietää että sinussa on enemmän kipinää kuin yhdessäkään heistä.

Väisti taas. Hän pelkää minun kirurginveistäni yhtä paljon kuin minä hänen. Kylmä teräskynä.

— Palvelijan rikkinäinen peili. Kerro se sille Oxfordin taurukselle alakerrassa ja ongi siltä guinea. Rahaa on niin että haisee ja sanoo että sinä et ole gentlemanni. Hänen faijansa kääri rahansa myymällä jalapajuurta zuluille tai jollain muulla saamarin huijauksella. Jumalauta Kinch, jos sinä ja minä vain voisimme työskennellä yhdessä niin me ehkä pystyisimme tekemään jotakin tämän saaren hyväksi. Hellenisoisimme sen.

Cranlyn käsivarsi. Hänen käsivartensa.

— Ja kun ajattelee että sinun pitää kerjätä näiltä sioilta. Minä olen ainoa joka tietää mikä sinä olet. Mikset sinä luota minuun enempää? Mitä sinulla oikein on hampaankolossa minua vastaan? Onko se Haines? Jos hän vain yrittääkin saada aikaan häiriötä täällä niin minä tuon Seymourin ja annetaan hänelle parempi rökiys kuin ne antoivat Clive Kempthorpele.

Rahakkaiden äänien nuorekkaita huutoja Clive Kempthorpen huoneissa. Kalpeanaamoja: he pitelevät naurusta kylkiään, hakkaavat toisiaan. Voi minä tukehdun! Kerro se hänelle hienotunteisesti, Aubrey! Minä kuolen! Revityn paidan repaleet ilmaa piiskaten hän loikkii ja koikkii pöydän ympäri, housut nilkoissa, ja Magdalenin Ades ajaa häntä takaa räätälin sakset kädessä. Pelästyneen vasikan kasvot jotka on kullattu marmelaadilla. Minun muniani ei katsota! Älkää ärsyttäkö minua!

Huudot kuuluvat avoimesta ikkunasta, ilta pihalla hätkähtää. Kuuro puutarhuri, esiliina edessä, Matthew Arnoldin kasvoihin naamioitu, lykkii ruohonleikkuriaan hämärällä nurmikolla ja silmät viirullaan katselee tanssivia ruohonkorren palasia.

Meille . . . uusi pakanuus . . . omfalos.

— Antaa hänen olla, Stephen sanoi. — Hänessä ei ole mitään vikaa paitsi yöllä.

— No mikä se sitten on? Buck Mulligan kysyi kärsimättömästi. — Kakista ulos. Minä olen täysin vilpitön sinua kohtaan. Mitä sinulla on minua vastaan nyt?

He pysähtyivät ja katsoivat kohti Bray Headin tylppää niemenkärkeä joka lepäsi veden päällä kuin nukkuvan valaan kuono. Stephen irroitti kätensä tyynesti.

— Haluatko että minä kerron? hän kysyi.

— Haluan, mitä se on? Buck Mulligan vastasi. — Minä en muista mitään.

Hän katsoi puhuessaan Stepheniä kasvoihin. Kevyt tuuli hipaisi hänen otsaansa, leyhytteli pehmeästi hänen vaaleaa kampaamatonta tukkaansa ja nosti levottomuuden hopeapilkkuja hänen silmiinsä.

Masentuen omasta äänestään Stephen sanoi:

— Muistatko ensimmäisen kerran kun äitini kuoleman jälkeen tulin käymään teillä?

Buck Mulligan rypisti nopeasti kulmiaan ja sanoi:

— Mitä? Missä? En muista mitään. Muistan ainoastaan ajatuksia ja vaikutelmia. Miten niin? Mitä sitten herrannimessä tapahtui?

— Sinä laitoit teetä, Stephen sanoi, — ja minä menin porrastanteen poikki hakemaan lisää kuumaa vettä. Äitisi ja joku vieras tulivat olohuoneesta. Äitisi kysyi sinulta kuka sinun huoneessasi oli.

— Niin? Buck Mulligan sanoi. — Mitä minä sanoin? Olen unohtanut.

— Sinä sanoit, Stephen vastasi, — *Jaa, se on vain Dedalus jonka äiti kuolla kupsahti kuin koira.*

Puna joka sai hänet näyttämään nuoremmalta ja miellyttävämmältä nousi Buck Mulliganin poskille.

— Sanoinko minä niin? hän kysyi. — Entä sitten? Mitä pahaa siinä on?

Hän ravisti hämmennyksensä pois hermostuneesti.

— Ja mitä kuolema on, hän kysyi, — äitisi tai sinun tai minun omani? Sinä olet nähnyt vain äitisi kuoleman. Minä näen kun ne heittävät veivinsä joka päivä Materissa ja Richmondissa ja kun niitä leikellään suikaleiksi leikkaussalissa. Se on koiramainen juttu eikä mitään muuta. Se ei kertakaikkiaan merkitse mitään. Sinä et halunnut polvistua rukoilemaan äitisi puolesta hänen kuolinvuoteensa äärellä kun hän pyysi sinua. Mikset? Koska sinulla on kirottua jesuiittaverta suonissasi, paitsi että se kiertää vastapäivään. Minulle se on kaikki ilveilyä ja koiramaista. Hänen aivolohkonsa eivät toimi. Hän sanoo lääkäriä sir Peter Teazleksi ja poimii leinikkejä huovastaan. Voi sitä tehdä hänen mielikseen kunnes se on ohi. Sinä et

täyttänyt hänen viimeistä toivomustaan ja kumminkin sinä murjotat minulle kun en polota niin kuin joku palkattu ruumiinkantaja Lalouettesta. Mielettöntä! Ehkä minä sanoin niin. Ei minun tarkoitukseni ollut loukata äitisi muistoa.

Hän oli puhunut itsensä rohkeaksi. Stephen suojasi ammottavat haavat, jotka sanat olivat jättäneet hänen sydämeensä, ja sanoi kylmästi:

— En ajattele äitiini kohdistunutta loukkausta.

— Mitä sitten? Buck Mulligan kysyi.

— Minuun kohdistunutta loukkausta, Stephen vastasi.

Buck Mulligan käännähti kannoillaan.

— Mahdoton ihminen! hän huudahti.

Hän käveli nopeasti rintavarustuksen viertä ympäri. Stephen jäi paikalleen katselemaan tyynen meren yli mantereelle päin. Meri ja manner himmenivät nyt. Suonet tykyttivät hänen silmissään sumentaen näön, ja hän tunsı poskiansa kuumottavan.

Ääni huusi tornin sisältä kovaa.

— Oletko siellä ylhäällä, Mulligan?

— Minä tulen, Buck Mulligan vastasi.

Hän kääntyi Stepheniin päin ja sanoi:

— Katso merta. Mitä se välittää loukkauksista? Heitä Loyola menemään, Kinch, ja tule alas. Anglosassi haluaa aamukinkkinsa.

Hänen päänsä pysähtyi vielä hetkeksi porrasaukon yläpäässä, katon tasalla:

— Älä pohdi sitä koko päivää, hän sanoi. — Minä olen epäjohdonmukainen. Heitä mielestäsi musta murhe.

Hänen päänsä katosi, mutta hänen laskeutuvan äänensä kaiku jyllisi porrasaukosta:

*Äläkä enää käännä murehtimaan
rakkauden katkeraa arvoitusta
sillä Fergus ohjaa vaskisia vaunujaan.*

Metsänvarjot virtasivat äänettömästi ohitse aamun rauhan läpi portaiden päästä merellepäin jonne hän katsoi. Lähellä rantaa ja kauempana merellä veden peili särkyi valkeaksi, kun kepeäkenkäiset kiireiset jalat sitä potkivat. Himmeän meren valkoinen povi. Yhteenkietoutuvat soinnut, kaksi ja kaksi. Käsi joka näppii harpunkieliä ja sulattaa yhteen niiden kietoutuvat kaiut. Vaahdinvalkeita toisiinsa vihittyjä sanoja jotka hohtelevat himmeän nousuveden harjalla.

Pilvi alkoi peittää aurinkoa hitaasti, varjostaen lahden syvemmän vihreäksi. Se lepäsi hänen takanaan, katkerien vesien malja.

Ferguksen laulu: minä lauloin sen yksin talossa, hillitsin pitkiä pimeitä akordeja. Hänen ovensa oli auki: hän halusi kuunnella minun lauluani. Pelosta ja säälistä mykkänä menin hänen vuoteensa vierele. Hän itki viheliäisessä vuoteessaan. Niiden sanojen takia, Stephen: rakkauden katkeraa arvoitusta.

Missä nyt?

Hänen salaisuutensa: vanhoja sulkaviuhkoja, tupsukoristeisia tanssiaiskortteja, myskillä puuteroituja, meripihkahelmistä tehty koru hänen lukitussa laatikossaan. Lintuhäkki riippui hänen kotinsa aurinkoisessa ikkunassa kun hän oli tyttö. Hän kuuli vanhan Roycen laulavan hirvittävän-Turkon pantomiimissa ja nauroi muiden mukana kun hän lauloi:

*Minäpä miekkonen
itseni laittelen
näkemättömäksi.*

Aaveriemu: kääritty pois: myskintuoksuinen.

Äläkä enää käänny murehtimaan.

Kääritty luonnon muistojen joukkoon kuten hänen leikkikalunsa. Muistot miehittivät hänen murehtivat aivonsa. Hänen vesilasinsa keittiön kraanasta kun hänen piti vastaanottaa sakramentti. Koverrettu omena, ruskealla sokerilla täytetty, paistui hänelle hellankulmalla pimeänä syysiltana. Hänen hyvinmuodostuneet sormenkynensä jotka lasten paidoista puristettujen tähtien veri oli punannut.

Unessa, äänettömästi, hän oli tullut hänen luokseen, kuihtunut ruumis väljissä käärinliinoissaan vahalta ja ruusupuulta tuoksuvana, hänen hengityksensä, joka oli painunut puhumaan hänelle mykkiä salaisia sanoja, tuoksuen heikosti kostealle tuhkalle.

Hänen lasittavat silmänsä, jotka tuijottivat kuolemasta, että minun sieluni olisi järkkynyt ja taipunut. Vain minua katsoivat. Aavekynntilä valaisemaan hänen ahdistustaan. Aavemainen valo piinatuilla kasvoilla. Hänen käheä äänekäs hengityksensä rahisi kauhusta, kun kaikki rukoilivat polvillaan. Hänen silmänsä minussa lyödäkseen minut maahan. *Liliata rutilantium te confessorum turma circumdet: iubilantium te virginum chorus excipiat.*

Verenimijä! Ruumiiden syöjä!

Ei, äiti. Anna minun olla ja anna minun elää.

— Kinch, hohoi!

Buck Mulliganin ääni lauloi tornin sisältä. Se tuli lähemmäksi

portaita ylös, kutsui uudestaan. Stephen, joka yhä vapisi sielunsa huutoa, kuuli lämmintä juoksevaa auringonvaloa ja ilmasta takaansa ystävällisiä sanoja.

— Dedalus, tule alas, niin kuin kiltti poika. Murkina on valmis. Haines pyytää anteeksi kun herätti meidät viime yönä. Asia on selvä.

— Minä tulen, sanoi Stephen ja kääntyi.

— Tule, Jeesuksen tähden, Buck Mulligan sanoi. — Minun tähteni ja meidän kaikkien tähden.

Hänen päänsä katosi ja tuli näkyviin uudestaan.

— Minä kerroin hänelle irlantilaisen taiteen symbolistasi. Hänen mielestään se on hyvin älykäs. Vippaa häneltä punta, vai mitä? Guinea oli tarkoitus sanoa.

— Saan rahaa tänä aamuna, Stephen sanoi.

— Koulusta? Buck Mulligan sanoi. — Miten paljon? Neljä puntaa? Lainaa minulle yksi.

— Jos tahdot, Stephen sanoi.

— Neljä hohtavaa soveriinia, Buck Mulligan huusi riemuissaan. — Sillä me aikaansaadaan ihana möykkä joka tulee hämmästyttämään druidisia druideja. Neljä kaikkivaltiasta soveriinia.

Hän heilautti kätensä ilmaan ja marssi alas kiviportaita, lauloi nuotin vierestä lontoolaisittain murtaen:

— *Eihän me näytetä mörkkiä miiniä
kun juodaan viskiä, olutta ja viiniä
kruunajais-
kruunajaispäivänä?
Eihän me näytetä mörkkiä miiniä
kruunajaispäivänä?*

Lämpimän päivänpaisteen iloinen miini merellä. Nikkelinen vaahdokekuppi sädehti rintavarustuksella unohdettuna. Miksi minun se pitäisi viedä alas? Tai jättää se tähän koko päiväksi, unohdettu ystävyys?

Hän meni sen luokse, piti sitä käsissään vähän aikaa tuntien sen viileyden, nuuhkaisi tahmeaa saippuavaahtoa jossa partasuti seiso. Näin minä kannoin suitsutusastiaa silloin Clongowesissa. Olen toinen nyt ja kuitenkin sama. Palvelija myös. Palvelijan palvelija.

Tornin synkeässä holvikattoisessa olohuoneessa Buck Mulliganin aamutakkiin asustautunut hahmo liikkui reippaasti edestakaisin takan luona, peittäen ja paljastaen sen keltaisen loimun. Kaksi pehmeän päivänvalon vasamaa lankesi kivetylle lattialle korkeista am-

puma-aukoista: ja säteiden yhtymäkohdassa hiilisavun ja paistuvan rasvan pilvi virtaili, kääntyili.

— Me tukehdutaan, Buck Mulligan sanoi. — Haines, avaa tuo ovi, viitsitkö?

Stephen pani parranajokupin kaapin päälle. Pitkä hahmo nousi riippumatosta jossa se oli istunut, meni oviaukolle ja veti sisemät ovet auki.

— Onko teillä avain? ääni kysyi.

— Se on Dedaluksella, Buck Mulligan sanoi. — Pyhä impi, minä tukehdun.

Hän huikkasi nostamatta katsetta tulesta:

— Kinch!

— Se on lukossa, Stephen sanoi ja tuli lähemmäksi.

Avain kiertyi kitisten kaksi kertaa ja sitten, kun raskas ovi oli työnnetty raolleen, tervetullutta valoa ja kirkasta ilmaa tuli sisään. Haines seisoi oviaukossa ja katseli ulos. Stephen jutuutti kumolleen käännetyin matkalaukkunsa pöydän ääreen ja istuutui. Buck Mulligan kiepsautti paistoksensa vadille joka hänellä oli vieressään. Sitten hän kantoi vadin ja ison teekannun pöytään, laski ne raskaasti alas ja huokasi helpotuksesta.

— Minä sulan, hän sanoi, — niin kuin kynttilä huomautti kun... Mutta shhh. Ei sanaakaan enää siitä aiheesta. Kinch, huomio. Leipää, voita, hunajaa. Haines, tule sisään. Muona on valmista. Siunaa meitä, oi Herra, ja näitä sinun lahjojasi. Missä on sokeri? Jukupliut, ei ole maitoa.

Stephen nouti leivän ja hunajapurkin ja voinjähdyttimen kaapista. Buck Mulligan istuutui yhtäkkiä huonotuulisena.

— Millainen kasino tämä oikein on? hän sanoi. — Minä sanoin hänelle että tulisi heti kahdeksan jälkeen.

— Me voidaan juoda mustana, Stephen sanoi. — Kaapissa on sitruuna.

— Painu suolle, sinä ja sinun pariisilaiset hullutuksesi, Buck Mulligan sanoi. — Minä haluan Sandycoven maitoa.

Haines tuli sisään ovensuusta ja sanoi rauhallisesti:

— Se nainen sieltä tulee maidon kanssa.

— Jumala sinua siunatkoon, Buck Mulligan huusi ja hyppäsi tuoliltaan. — Istukaa alas. Kaatakaa itsellenne teetä tuosta. Sokeri on pussissa. Siinä, minä en rupea peukaloimaan näitä penteleen munia. Hän leikkeli paistokset vadilla, länttäsi ne kolmelle lautaselle ja sanoi:

— *In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.*

Haines istui kaatamaan teetä.

— Annan teille kaksi palaa kummallekin, hän sanoi. — Mutta kuule, Mulligan, sinäpä keität vahvaa teetä.

Buck Mulligan, joka leikkeli paksuja viipaleita leivästä, sanoi vanhan naisen vinkuvalla äänellä:

— Kun minä keitän teetä minä keitän teetä, kuten Groganin mummo sanoi. Ja kun minä heitän vettä minä heitän vettä.

— Totisesti, tämä on teetä, Haines sanoi.

Buck Mulligan jatkoi leivänleikkausta ja vinkumistaan:

— *Niin minä teen, rouva Cahill, sanoo hän. Jessus, rouva, sanoo rouva Cahill, Jumala suokoon ettette tee niitä samaan astiaan.*

Hän keihästi kolme leipäviipaleita vuoron perään veitseensä ja ojensi pöytätovereilleen kullekin yhden.

— Siinä on ihmisiä, hän sanoi hyvin vakavasti, — sinun kirjaasi Haines. Viisi riviä tekstiä ja kymmenen sivua nootteja Dundrumin ihmisistä ja kalajumalista. Painaneet nornat suuren tuulen vuonna.

Hän kääntyi Stepheniin päin ja kysyi ohuella tiedonhaluisella äänellä, kulmakarvojaan kohottaen:

— Voitko sinä muistaa, veljeni, puhutaanko äiti Groganin tee- ja vesiastiasta Mabinogionissa vai onko se Upanishadeissa?

— Epäilen sitä, Stephen sanoi totisena.

— Ihanko totta? Buck Mulligan sanoi samalla äänellä. — Ja minkä takia, jos saan kysyä?

— Minä luulisin, Stephen sanoi samalla kun söi, — että se ei ollut Mabinogionissa eikä missään muuallakaan. Äiti Grogan oli, siltä tuntuu, Mary Annin sukulaisia.

Buck Mulliganin kasvot hymyilivät ihastuksesta.

— Hurmaava, hän sanoi sievistelevällä makealla äänellä, näytti valkoisia hampaitaan ja räpäytti silmiään hausvasti. — Eikö hän sinustakin ollut kerrassaan hurmaava.

Sitten hänen kasvonsa äkkiä vetäytyivät pilveen, hän leikkasi taas tarmokkaasti leipää ja mörisi kähisevällä rahisevalla äänellä:

— *Sillä vanha Mary Ann
ei välittänyt hiukkaakaan,
vaan kiskoi ylös hameitaan . . .*

Hän täppöi suunsa täyteen pekonia ja munaa ja mutusti ja mölisi. Oviaukko pimeni kun joku astui sisään.

— Maitoa tulisi.

— Tulkaa sisään, rouva, Mulligan sanoi. — Kinch, hae kannu.

Vanha nainen tuli eteenpäin ja seisoi Stephenin kyynärpään vieressä.

— Ihana aamu on, hän sanoi. — Kunnia olkoon Jumalalle.

— Kenelle? Mulligan sanoi ja vilkaisi häneen. — Ai jaa niin. Stephen kurotti taaksepäin ja otti maitokannun kaapin päältä.

— Saarelaiset, Mulligan sanoi ohimennen Hainesille, — puhuvat yhteenään esinahkojen keräilijästä.

— Kuinka paljon, herra? kysyi vanha nainen.

— Neljännes, Stephen sanoi.

Hän katseli kun nainen kaatoi mittaansa ja siitä kannuun vahvaa valkoista maitoa, ei omaansa. Vanhat kutistuneet tissit. Hän kaatoi uuden mitallisen ja tilkkasen päälle. Vanhana ja salamyhkäisenä hän oli astunut aamun maailmasta, kenties sanansaattaja. Hän kiitti maidon hyvyttä kaataessaan sitä. Kyyryllään kärsivällisen lehmän vierellä aamunkoitteessa rehevällä niityllä, velho sienijakkarallaan, kurtuiset sormet suihkuavissa nänneissä. Ne tunsivat hänet ja ammuivat hänen ympärillään, kasteensilkkinen karja. Lehmän silkki ja köyhä vanha nainen, nimiä jotka oli Irlannille annettu muinaisina aikoina. Vaeltava akka, nöyrä kuolematon joka palveli herraansa ja surutonta pettäjäänsä, heidän yhteinen vuodekumppaninsa, sanansaattaja salamyhkäisestä aamusta. Palvelemaan tai nuhtelemaan, hän ei osannut sanoa kumpaa: mutta kieltäytyi pyytämästä hänen suosiotansa.

— Se on totta, rouva, Buck Mulligan sanoi kaataessaan maitoa heidän kuppeihinsa.

— Herra maistaa sitä, nainen sanoi.

Hän joi kun nainen käski.

— Jos me vain voisimme elää hyvällä ruualla niin kuin tälläisellä, hän sanoi naiselle hieman ääntään korottaen — tämä maa ei olisi täynnä mätiä hampaita ja mätiä sisuksia. Eletään rämeessä, syödään halpaa ruokaa ja kadut on kivetty pölyllä, hevosensonnalla ja keuhkotautisten syljellä.

— Onko herra lääketieteen opiskelija? vanha rouva kysyi.

— Olen, Buck Mulligan vastasi.

Stephen kuunteli ääneti halveksien. Hän kumartaa vanhan päänsä äänen edessä joka puhuu hänelle kovaa, hänen puoskarinsa, hänen poppamiehensä: minua hän vähäksyy. Äänen edessä joka ripittää ja voitelee hautaa varten kaiken mitä hänessä on paitsi hänen epäpuhaita naisenlantioitaan, sillä miehen lihasta hänet on luotu eikä Jumalan kuvaksi, käärmeen saalis. Ja kovan äänen edessä joka nyt käskää hänen olla hiljaa, silmät ihmettelevinä ja epävarmoina.

— Ymmärrätekö te mitä hän sanoo? Stephen kysyi häneltä.

— Ranskaako herra puhuu? vanha nainen sanoi Hainesille.

Haines puhui hänelle uudestaan, pitempään, luottamuksellisesti.

— Irlanninkieltä, Buck Mulligan sanoi. — Osaatteko te yhtään geelinkieltä?

JAMES JOYCE (1882–1941) syntyi Dublinissa ja kuoli Zürichissä. Hän kävi Dublinissa jesuiittakoulua ja katolista University Collegea, opiskeli Pariisissa lääketiedettä ja asui sitten pysyvästi ulkomailla Triestessä, Zürichissä ja Pariisissa, toimien opettajana ja lehtimiehenä.

Odyseus ilmestyi ensimmäisen kerran kokonaisuudessaan 1922 Pariisissa kirjakauppias Sylvia Beachin kustantamana. Teos oli herättänyt jo ennen tätä runsaasti huomiota kirjallisissa piireissä, mutta ilmestymisensä jälkeen se synnytti varsinaisen myrskyn – *Odyseus* oli 1930-luvulle saakka kiellettyjen kirjojen listalla Yhdysvalloissa. Monien lukijoiden ja kirjallisuudentutkijoiden mielestä *Odyseus* on 1900-luvun merkittävimpiä teoksia.

Odyseusta pidettiin aikoinaan miltei mahdottomana kääntää. Sen ilmestyminen 1964 Keltaisessa kirjastossa Pentti Saarikosken suomennoksena oli käännöskirjallisuutemme merkkipaaluja.

”Joyce on kirjoittanut aika helkkarin upean kirjan...”

ERNEST HEMINGWAY (1922)

Kansi: Martti Mykkänen

Liity Keltaisen kirjaston ystäviin osoitteessa www.keltainenkirjasto.fi